

צום פינטל

גליון קצ"ד

כי תבוא תשפ"ו

לשון הקודש

לא להיתקע בהתחלה

בחור קודם החתונה יכול לעבור אותו דבר. רוצה להתחתן, מחכה לזה, שמח, וגם מפחד. כיצד חיים עם עוד אדם, כיצד בונים בית, כיצד מסתדרים עם כסף, כיצד וכיצד. ואחר כך עוברים חדשים ושנים. הבית שהיה פעם דבר גדול ובלתי ידוע, נעשה הבית שלו. יש סדר יום, יש שבת, יש חשבונות, יש קניות, יש שמחות ויש קשיים. הדברים לא נעשו בהכרח קלים, אבל הוא כבר חי בתוכם. מה שפעם עמד מולו, היום הוא המקום שלו.

וכן אדם העומד לפתוח ביוזעס חדש. קודם הפתיחה כל דבר מפחיד. אחרי כמה שנים אותו אדם מקבל החלטות גדולות הרבה יותר, בלי שום פחד. לא מפני שהוא יודע הכל, אלא מפני שהוא כבר מכיר את העולם הזה. הוא כבר יודע מה באמת צריך להפחיד, ומה נראה מפחיד רק מפני שהוא חדש.

זה טבעה של התחלה. דבר חדש עדיין אינו יושב. לרגע הוא רוצה להתקרב, ולרגע הוא נסוג. לרגע הוא אומר: ודאי אני נכנס לזה; ואחר כך באה מחשבה: אולי אני יכול. שני הדברים יכולים לחיות יחד. אפשר לרצות דבר מאוד, ובאותו זמן לפחד ממנו מאוד. הרבה מן הפחד בא מפני שעדיין אינני יודע כיצד יהיה כאשר כבר אחיה בתוכו. ולפעמים אינו מפחד רק מן הדבר החדש; מפחד גם מן האדם החדש שיצטרך להיות בתוכו.

כך הוא גם בתחילת קשר בין שני אנשים. עדיין אין בטחון. אדם אומר מילה ובודק כיצד קיבלו אותה. הוא

מתקרב מעט ורואה אם השני מתקרב גם הוא. עדיין אינו יודע אם יש לו כאן מקום, אם יבינו אותו, ואם יוכלו לקבל אותו כפי שהוא. לפעמים שני הצדדים רוצים מאוד, ובכל זאת שניהם מפחדים. זה מפחד שלא יקבלו אותו, ולכן הוא נעשה מעט קר. השני רואה את הקרירות ונעשה גם הוא זהיר. הראשון רואה את הזהירות של השני ואומר לעצמו: ידעתי, באמת הוא אינו רוצה בי. כך מתחיל להיבנות מרחק שאיש מהם לא רצה.

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". כשם שהמים מחזירים לאדם את הפנים שהוא מעמיד כנגדם, כך הלב מעורר בלב השני את מה שהוא עצמו מביא אליו. פחד מוליד פחד, וסגירה מולידה סגירה. אבל גם להיפך: פנים מולידות פנים, וקירבה מולידה קירבה. מישו מוכרח לפעמים לעשות את הצעד הראשון, גם קודם שיש לו בטחון גמור שהשני

מצות ביכורים נעשתה במעמד גדול. בני העיירות לא היו עולים לירושלים כל אחד לעצמו. היו מתכנסים יחד ולנים ברחובה של עיר. בבוקר היה הממונה קורא: "קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלקינו". השור היה הולך לפניו, קרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו, והחליל היה מכה לפניו עד שהגיעו קרוב לירושלים. כאשר נכנסו לירושלים, היו כל בעלי האומניות עומדים מפניהם ואומרים: "אחינו אנשי מקום פלוני, באתם לשלום". אפילו המלך היה נוטל את הסל על כתפו ונכנס עמו לעזרה. כל המעמד הגדול הזה נעשה לכבוד אדם המביא מעט מן הפירות הראשונים שצמחו בשדהו, כמבואר במשנה במסכת ביכורים. וצריכים להבין: מהו המעמד הגדול הזה? אדם נוטל מעט תאנים, ענבים או רימונים ומביאם לבית המקדש. מדוע כל העיר עומדת מפניו? מדוע צריכים עלייה משותפת, חליל, שור שקרניו מצופות זהב וכל סדר הכבוד הגדול המתואר במשנה? מה יש בפירות הראשונים הללו, שעושים מהם מעמד שלם?

אלא שהאדם אינו מביא כאן רק פרי. הפרי הזה מספר דרך שלמה. הפרשה מתחילה: "ויהי כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה, וירשתה וישבת בה". בתחילה האדם בא אל הארץ. אחר כך הוא יורש אותה. אחר כך הוא יושב בה. ולבסוף מתחילים לצמוח פירות. יש כאן סדר שלם: "כי תבוא", "וירשתה", "וישבת בה", ואחר כך "ולקחת מראשית כל פרי האדמה". בתחילה הארץ עומדת לפני האדם כדבר חדש ובלתי ידוע. אחר כך הוא נכנס אליה וקונה בה

מקום. לבסוף היא נעשית ביתו, עד שהיא עצמה מתחילה להוציא לו פירות.

סדר העולם היא שכל התחלות קשות. בתחילה הדבר קשה, ואחר כך הוא נעשה ערב. דבר חדש עדיין אינו יושב בתוך האדם. הוא עומד לפניו כדבר שבא מבחוץ. רק לאחר שהאדם נכנס לתוכו וחי עמו, הוא נעשה חלק מסדר החיים עצמו.

ילד קודם הבר מצוה שלו מפחד. הוא נעשה מחויב. תפילין בכל יום, תפילה, מצוות, אחריות. אולי לא אדע להניח תפילין כמו שצריך, אולי לא אעמוד בכל מה שמוטל עלי. רוצה מאוד את הבר מצוה, שמח בה, ובכל זאת יש בו פחד. והנה עוברים כמה חדשים, וכל הפחד נעלם. מה שהיה אצלו עולם חדש כבר נעשה סדר החיים. מפני שהוא נכנס לתוכה והיא נעשתה חלק ממנו.

החדשה. הוא אומר: רבונו של עולם, בשנה שעברה פחדתי מפני שנה שלא הכרתי. עתה אני עומד לפניך לאחר שעברה השנה. עזרת לי, החזקת אותי, האכלת אותי והבאת אותי עד היום הזה. ומתוך ההודאה הזאת הוא מקבל בטחון להיכנס אל השנה הבאה. אם השם יתברך נשא אותי בתוך הארץ הבלתי ידועה של השנה שעברה, הוא יוליך אותי גם בתוך השנה החדשה. איני יודע מה יצמח בה, אבל איני נכנס אליה לבדי. מי שהביא אותי עד כאן הוא הנותן לי גם את השנה העומדת לפני.

כך העמיד השם יתברך את סדר השנה, יש התחלה, יש פחד. יהודי עומד בפתח ושואל: כיצד תיראה השנה הזאת, כיצד אעמוד בה, האם אצליח להיות טוב יותר, האם אחזיק במה שאני מקבל על עצמי, והאם גם השנה אגיע לאותם מקומות שבהם נפלתי בשנה שעברה. הדבר גדול, והלב רועד. אבל התורה אינה רוצה שנישאר שם. הפחד הוא תחילת הדרך, לא מקום שצריכים להישאר בו. אין צריכים לברוח מן הרעדה, אבל גם אין צריכים לעשות ממנה מקום מגורים.

בראש השנה מצינו שהעם בכו כששמעו את דברי התורה, ואמרו להם עזרא ונחמיה: "אל תתאבלו ואל תבכו", "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים", "כי חדות ה' היא מעוזכם". יש זמן של רעדה, אבל מתוך הרעדה צריך לבוא גם בטחון. האדם צריך לומר לעצמו: בודאי השם יתברך רוצה בי. הוא נותן לי שנה חדשה, מעמיד אותי לפניו ופותח לי דרך להתפלל. איני יודע עכשיו כיצד אצליח בכל השנה, ואיני מוכרח לדעת. אני עומד בפתח, והפתח פתוח. אני נכנס. אני מתחיל.

בראש השנה נכנסים. יום אחד ועוד יום, עוד תפילה, עוד בקשה ועוד צעד. אחר כך באים עשרת ימי תשובה, אחריהם יום הכיפורים, ואחר כך סוכות. האדם כבר אינו עומד מבחוץ ומסתכל על השנה. הוא כבר חי בתוכה. הוא כבר התפלל בה, בכה בה, ביקש בה ושמח בה. לאט לאט מה שהיה דבר חדש נעשה מקום מוכר יותר. האדם נרגע בתוך השנה, ובטחון מתחיל לבוא במקום שהיה בתחילה מלא חשש. הוא עדיין אינו יודע מה תביא השנה, אבל הוא כבר אינו עומד מולה כאדם זר. הוא כבר התחיל לעשות בה דרך.

עד שמגיע שמיני עצרת, וחז"ל אמרו שהמלך אומר לאוהביו: "עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם". בתחילת החודש האדם עומד ורועד אם יקבלו אותו; בסוף החודש אומרים לו: אל תלך עדיין. כך נראית התחלה שעברה בשלום. בתחילה אני מפחד אם יש לי כאן מקום. אחר כך אני מעז להיכנס. אחר כך אני מתרגל להיות כאן. ולאט לאט הדבר שהיה בתחילה מפחיד נעשה קשר שאפשר לנוח בתוכו.

זה הדבר שצריך לקחת מפרשת כי תבוא אל ראש השנה. לא להיבהל מן הפחד, ולא לחשוב שהרגש ההתחלה הוא צורת הדבר לעולם. לא לעשות מן הרעדה מקום מגורים. להיכנס, לעבור את היום הראשון ואת היום השני, לתת לקשר להיבנות, ולתת לעצמנו להתרגל אל השנה החדשה.

עומדים קודם ראש השנה בפרשת "כי תבוא". השנה החדשה עדיין לא דרך בה אדם. אין מבקשים עתה להחזיק כבר את הביכורים ביד. מבקשים דבר אחד: להיכנס. אחר כך יבואו "וירשתה וישבת בה". יעבור יום ועוד יום, תפילה ועוד תפילה, מצוה ועוד מצוה. מה שהיה בתחילה שנה זרה ייעשה מקום חיי. ואם ייכנס ולא יישאר לעמוד בחוץ מפני הפחד, יבוא הזמן שבו יוכל להביט על מה שצמח ולומר: "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'".

כי "כל התחלות קשות". אבל הקושי שייך להתחלה. כאשר האדם אינו בורח, אלא נכנס ועושה עוד צעד ועוד צעד, מתקיים בו: "מכאן ואילך יערב לכם".

יעשה אותו דבר. אם כל אחד יחכה עד שיראה תחילה שהשני רוצה בו, יכולים שניהם לעמוד שנים ולהמתין. לפעמים כל בנין הקשר תלוי בכך שאחד מהם יסכים לעבור דרך הפחד ולא לעשות ממנו מסקנה. זו הסכנה של התחלה. יש פחד. ולפעמים נעשה מן הפחד של ההתחלה, סדר של קבע. בתחילת קשר מותר להיות לא בטוח, קודם חתונה מותר לחשוש, קודם פתיחת עסק מותר לפחד, וקודם בר מצוה ילד יכול להרגיש שאינו יודע כיצד יעמוד בכל מה שמוטל עליו. אבל צריכים לדעת שההרגש של עכשיו אינו מוכרח להיות ההרגש של עוד שנה. מה שהיום מפחיד אותי, מחר אולי יהיה הבית שלי. מה שהיום אני עומד לפניו ורועד, מחר יכול להיות דבר שאני עושה בפשטות. הפחד אומר שעדיין לא נכנסתי; הוא אינו אומר שאין לי רשות להיכנס.

כך הוא הסדר בכל מחזור ובכל מעגל של חיים. יש התחלה, יש אמצע ויש סוף. בתחילה האדם עומד מבחוץ ואינו יודע כיצד ייראה הדבר. באמצע הוא כבר חי בתוכו, עמל בו ועובר את העליות והירידות שלו. בסוף הוא מבטל לאחר ורואה מה נשאר בידו מכל הדרך. אבל הסוף אינו רק שעה שבה הכל נגמר. הסוף של מעגל אחד נעשה התחלתו של המעגל הבא. הפרי שצמח בסוף השנה נעשה הזרע שממנו מתחילה השנה הבאה. הנסיון שהאדם קנה בדרך הקודמת נותן לו כוח להיכנס אל הדרך החדשה.

לכן הביכורים נקראים "ראשית", אף שהם באים לאחר דרך ארוכה. קודם להם היו כניסה לארץ, ירושה, ישיבה, חרישה, זריעה והמתנה. הם הפרי שבא בסוף התהליך, ובכל זאת הם נקראים ראשית, מפני שכל סוף אמיתי כבר מחזיק בתוכו את ההתחלה הבאה.

זהו גם מקומו של ראש השנה. ראש השנה עומד בין שני מעגלים. מצד אחד הוא תחילתה של השנה החדשה, ומצד שני הוא סיומה של השנה הקודמת. האדם עומד באותו מקום עם שתי תנועות: הוא מביא את פירות השנה שעברה, ובאותה שעה נכנס אל הארץ החדשה של השנה הבאה. האדם עמד כך גם בראש השנה שעבר. גם אז לא ידע מה יביא עמו החורף, מה יהיה בקיץ, אילו שמחות יבואו, אילו נסיונות יעברו עליו ובאיזה מקום יעמוד בעוד חצי שנה. השנה כולה עמדה לפניו כארץ בלתי ידועה. ועכשיו הוא עומד בסופה.

ברוך השם עברה שנה. ברוך השם היה מה לאכול. ברוך השם היה בית לחזור אליו. ברוך השם היו בגדים ללבוש ומיטה לישון בה. ברוך השם היו שבתות וימים טובים, תפילות ומצוות. ברוך השם היו שמחות. נולדו ילדים, נעשו בריתות, בר מצוות וחתונות. היו רגעים של נחת, קירבה וחסד. היו גם קשיים. היו ימים שהאדם לא ידע כיצד יעבור אותם, ובכל זאת השם יתברך החזיק אותו והביאו עד כאן. יש שנים שיש בהן כאב גדול, ויש דברים שאין יכולים לכסותם במילים פשוטות. אבל גם בתוך הכאב, עצם הדבר שהאדם עומד כאן, נשם עוד יום, התפלל עוד תפילה ועבר את הדרך עד ראש השנה הבא, הוא חסד שצריך לראותו.

לא כל הפירות של השנה מתוקים באותה מידה, אבל אין שנה שאין בה דברים טובים. יש חסדים שראה מיד, ויש חסדים שרק לאחר זמן התחיל להבין. יש דברים שנשארו בידו, ויש דברים שעברו ונעלמו, אבל גם הם החזיקו אותו בשעתם והביאוהו אל המקום שבו הוא עומד עתה. זה עומק הביכורים. האדם נוטל את הדבר הראשון שצמח ואומר: איני מקבל את כל זה כדבר המובן מאליו. פעם עמדתי מבחוץ ולא ידעתי מה יהיה. עכשיו אני מחזיק פרי ביד. לכן הוא מספר מהיכן יצא, מה עבר עליו וכיצד השם יתברך הביאו אל המקום הזה.

כך צריך האדם לעמוד בראש השנה. ביד אחת הוא מחזיק כביכול את הביכורים של השנה שעברה, וביד השנייה הוא עומד בפתח השנה

סיפורים

עשר דקות

לאט לאט נעשתה ההמתנה כבדה. הבנים לא ידעו למה הם ממתנים. יעקב עצמו גם לא ידע. הוא לא יכול היה לומר להם מה חסר, מה צריכים לשנות, ואם בכלל צריכים לשנות משהו. הוא רצה להרגיע אותם, אבל גם הוא כבר לא היה רגוע. הוא רצה להראות להם שיש דרך, בשעה שהוא עצמו לא

ראה את הדרך.

כאן התחיל הדבר להסתבך גם ביניהם. יעקב חשב לפעמים שהבן נעשה ברוך מדי. הבן הרגיש שאביו אינו מבין מה קשה לו. יעקב רצה שיסכים לפחות לשמוע עוד הצעה, והבן שמע כאילו אביו רוצה רק שהענין כבר ייגמר. כשהבן פסל הצעה, שאל יעקב למה. כשהסיבה לא נראתה לו מספקת, התחיל להסביר ולשכנע. הבן הרגיש שאפילו על מה שהוא עצמו מרגיש הוא צריך להתווכח.

מן הצד השני, כשהבן היה שותק, יעקב לא ידע מה השתיקה אומרת. האם קשה לו, האם הוא כועס, האם הוא מיואש, או שמא אינו רוצה לשתף את אביו. לפעמים ניסה לשאול ונענה בקיצור. לפעמים החליט להניח לו, ואחר כך שמע שהבן אומר: אבא בכלל אינו מבין מה עובר עלי.

כך נעשו שניהם תפוסים בתוך אותו כאב, אבל כל אחד עמד בו לבדו. הבנים לא הבינו מה האב רוצה מהם. האב לא הבין מה הם מבקשים ממנו. הם חשבו שהוא לוחץ מפני שאינו מרגיש אותם, והוא חשב שהם דוחים אותו בשעה שהוא מוסר את לבו בשבילם. הם חיכו שהוא יתן להם מקום, והוא חיכה שהם יכניסו אותו מעט אל תוך מה שעובר עליהם.

כל מה שהיה אפשר להחזיק סגור בעיניים הקטנים יצא עתה בגלוי. כל שאלה נעשתה גדולה. כל שתיקה קיבלה פירוש. כל עצה נשמעה כביקורת, וכל התרחקות של הבן עוררה אצל יעקב פחד. דווקא במקום שבו כולם רצו כל

כך שהדברים ילכו בטוב, כבר לא ידעו כיצד לדבר זה עם זה. עם בן אחר נעשה קשה עוד יותר. פעם היה מספר לו הכל. עכשיו שמע יעקב דברים מאנשים אחרים. לפעמים התקשר ולא נענה. לפעמים עברו ימים בלי שיחה של ממש. כשהבן כבר הגיע הביתה, דיברו יפה, אבל יעקב הרגיש שהוא עומד מול דלת סגורה ואינו יודע אם לדפוק יותר חזק או להפסיק לדפוק.

בהתחלה כעס. אחר כך ניסה יותר. אחר כך התחיל לפחד. לילה אחד, אחרי שיחה קשה עם אחד הבנים, ישב יעקב לבדו במטבח. הבית כבר היה שקט. הוא חזר בראש על מה שאמר, על מה שהבן ענה, ועל מה שהיה צריך אולי לומר אחרת. ופתאום, בלי שהתכוון, עלה בו אביו. לא איזה מעשה מסוים. רק אביו. ופתאום חשב: אולי גם הוא לא ידע מה לעשות.

יעקב ישב כך זמן רב. הוא לא החליט שאביו צדק בהכל. היו דברים שכאבו לו באמת. היו דברים שאולי גם היום היה רוצה שאביו יעשה אחרת. אבל בפעם הראשונה הסיפור כבר לא

הרבה שנים היה יעקב מדבר עם אביו רק כפי הצורך. לא היתה ביניהם מריבה אחת גדולה שאפשר היה לומר עליה: כאן נשבר הכל. הם נפגשו בשמחות, אמרו גוט שבת, ולפעמים אפילו משהו יותר. אבל זהו. יעקב בנה את ביתו, גידל את ילדיו, עשה את עסקיו, ואביו נשאר לאט לאט מחוץ למקומות שבהם באמת חי.

כשהיה צעיר היה לו ברור מאוד למה זה כך. ליד אביו היה קשה לו להרגיש אדם לעצמו. אביו שאל, העיר, אמר את דעתו, ויעקב הרגיש שאם יתן לדברים להיכנס, שוב לא יישאר לו מקום משלו. הוא היה צריך להוכיח שהוא כבר יודע בעצמו, יכול בעצמו, מחליט בעצמו. במשך הזמן נבנתה בו כמעט ידיעה פשוטה: כדי להיות אני, אני מוכרח להיות רחוק ממנו.

והריחוק נתן לו משהו. כשהיה רחוק, היה לו יותר קל לנשום. לא היה צריך להסביר כל החלטה, לא היה צריך להתווכח על כל דבר, ולא היה צריך לחזור בכל פעם אל המקום של הילד מול אביו. הוא התחתן, בנה בית, נעשה אב ועמד על רגליו. במשך שנים היה בטוח שכך היה מוכרח להיות.

אחר כך הבנים שלו גדלו. שנים חשב יעקב שאצלו יהיה אחרת. הוא הרי יודע מה ילד צריך. הוא יתן לבניו מקום, ישמע אותם, לא יעמוד על כל דבר. אבל כשהגיע הדבר למעשה, התחיל לראות שהחיים אינם פשוטים כל כך.

הבן רצה לעשות דבר שיעקב חשב שאינו נכון. יעקב הסביר לו את דעתו, והבן שמע שאביו אינו סומך עליו. פעם שאל לאן הוא הולך ומתי יחזור, מפני שדאג, והבן ענה כאילו עומדים לעשות לו חקירה. בענין של עבודה הציע לו דרך שנראתה בעיניו טובה יותר, והבן מיד אמר: "טאטע, לא כל דבר צריך לעשות בדרך שלך."

גם בדברים קטנים לא ידע יעקב היכן הגבול. אם העיר, הרגיש הבן שמתייחסים אליו עדיין כאל ילד. אם שתק, ראה לפעמים שהדברים הולכים בדרך שאינה טובה, וכאב לו שלא אמר דבר. הוא רצה לתת מקום, אבל לא ידע אם נתינת מקום פירושה לעמוד מן הצד גם כשהוא רואה דבר שמדאיג אותו.

לפעמים ניסה להתקרב בדרך אחרת. שאל את הבן מה עובר עליו, והבן ענה שהכל בסדר. שאל עוד פעם, והבן אמר שאין לו כוח לדבר עכשיו. אחר כך שמע מאדם אחר שהבן עובר תקופה קשה. יעקב נפגע. לא מפני שהיה מוכרח לדעת הכל, אלא מפני שפעם הבן היה בא אליו בעצמו. עכשיו הרגיש שיש עולם שלם בחיי בנו שהוא עומד מחוצה לו.

אחר כך הגיעו הבנים לפרקם. בתחילה חשבו שהדברים יסתדרו בדרך הרגילה. תבוא הצעה, יבררו, ייפגשו, ובעזרת השם יגיע השידוך הנכון. אבל הזמן עבר. הצעה אחת ירדה מיד, הצעה אחרת נמשכה מעט ואחר כך נפסקה, ועל כמה הצעות לא ידעו כלל אם כדאי להתחיל.

היה כל כך פשוט. אולי אביו שאל מפני שדאג. אולי כשהיה תקיף, פחד. אולי גם הוא הרגיש שהבן הולך ממנו, ולא ידע אם למשוך או לתת מקום.

ומאותו לילה התחיל משהו להתרכך. לא בבת אחת. עוד היו שנים של זכרונות, הרגלים ומרחק. אבל יעקב כבר לא היה בטוח כל כך שהוא יודע את כל הסיפור. הוא התחיל לחשוב על אביו לפעמים בלי כעס. פעם אחת חשב להתקשר אליו סתם כך, ולא התקשר. פעם עבר ליד ביתו וחשב להיכנס, והמשיך לנסוע.

הוא כבר רצה איזה פתח, אבל לא ידע איך לפתוח. אחרי כל כך הרבה שנים, אפילו צעד קטן נעשה גדול. מה אומרים? "באתי להשלים"? "בוא נדבר על מה שהיה?" הוא לא רצה לפתוח עכשיו שלשים שנה על השולחן. הוא גם לא ידע אם הוא מסוגל. הוא רק התחיל לקוות שתבוא פעם איזו הזדמנות קטנה שבה לא יצטרכו לקרוא לדבר בשם.

ואז הגיעה שמחה במשפחה. השמחה היתה אמורה להתחיל בשבע. יעקב ידע שאביו רגיל להגיע מוקדם. בשעה שש ועשרים כבר היה בדרך. הוא אמר לעצמו שהוא רוצה לעזור קצת בסידורים, אבל ידע שלא רק בשביל זה הוא בא. כשהגיע לאולם עדיין היו מעט אנשים. אחד סידר כסאות, אחר העמיד בקבוקים על השולחנות. בקצה האולם ראה את אביו יושב לבדו.

לרגע רצה ללכת לצד השני. אחר כך ניגש.

"גוטן אווענט, טאטע."

אביו הרים את הראש.

"אה, ביסט שוין דא?"

"יא. כ'בין געקומען אביסל פריער."

יעקב התיישב לידו. כמה רגעים היה שקט. אחר כך שאל אביו איך הולך עם השידוך של אחד הבנים. יעקב ענה בקיצור. אביו שאל עוד שאלה קטנה. ובלי שתכנן, התחיל יעקב לספר. לא הרבה. רק שהדברים אינם הולכים. שהזמן עובר, שהבן כבר אינו יודע למה הוא מחכה, ושגם הוא עצמו אינו יודע מה לומר לו. שכל דבר שהוא אומר נשמע מיד בדרך אחרת.

אביו הנהן. "קינדער זענען נישט קיין גרינגע זאך," אמר.

יעקב חייך מעט.

אחר כך אמר אביו בשקט: "מען וויל גוט פאר זיי. אבער נישט אלעמאל ווייסט מען ווי אזוי. אמאל מיינט מען אז מען העלפט, און דער קינד הערט עפעס אנדערש."

יעקב שתק. אביו לא אמר: עכשיו אתה מבין אותי. לא אמר: כך היה גם אתך. לא הזכיר את העבר בכלל. אבל יעקב שמע בתוך המילים הרבה יותר ממה שנאמר. אחר כך סיפר האב איזה דבר קטן שהיה עם יעקב עצמו כשהיה בחור. לא בתור טענה. סתם זכרון ישן. יעקב צחק. אביו צחק גם הוא.

עברו אולי עשר דקות, ואז התחילו האנשים להיכנס. אחד קרא לאביו, משהו אחר ניגש ליעקב, ושניהם קמו. זה היה הכל. לא היתה סליחה. לא היתה שיחת פיוס. לא אמרו שידברו שוב. אבל בדרך הביתה הרגיש יעקב דבר שלא הרגיש שנים.

הוא ישב ליד אביו, שמע אותו, אפילו קיבל ממנו מילה, והוא לא נעשה קטן. הוא נשאר הוא. כל השנים היה בטוח שאם

יתקרב, שוב יאבד משהו מעצמו. שעצמאות וקירבה אינן יכולות לדור יחד. כדי להיות אדם לעצמו, היה מוכרח להיות רחוק. והנה ישב עשר דקות ליד אביו, היה בן, ונשאר אדם לעצמו. פתאום הבין שאולי כבר הרבה שנים אין לו ממה לברוח.

המחשבה הזאת התחילה לפתוח אצלו עוד דברים. כשהסתכל אחורה על חייו, הרגיש שקשה לו להצביע בדיוק, אבל משהו באמת לא היה מסודר. הוא בנה בית, הצליח בדברים, גידל ילדים, אבל היה בתוכו מקום אחד שנשאר כל השנים לא גמור. הוא יצא מן הילדות, התרחק מאביו, אבל מעולם לא חזר אליו בתור אדם מבוגר.

ואולי משום כך גם במקומות אחרים היה לפעמים צריך כל כך להוכיח שהוא עומד לעצמו. אולי משום כך ביקורת היתה נוגעת בו יותר מדי. אולי משום כך, כשאחד מבניו לא קיבל את דעתו, מיד הרגיש כאילו הבן מוציא אותו מחייו. הוא לא ידע לומר שכל זה בא משם. אבל עכשיו, כשנעשה מעט יותר שקט בפנים, התחיל להרגיש כמה רעש היה שם קודם.

כעבור כמה שבועות הגיע ראש השנה. יעקב עמד בבית המדרש עם המחזור ביד. אותה תפילה. אותן מנגינות. אותו בעל תפילה. כשהגיעו ל"אבינו מלכנו", נעצר אצלו הלב. אבינו. הוא חשב על הבנים שלו. על כמה שהוא רוצה אותם גם כשהם רחוקים. על כמה פעמים אינו יודע איך לדבר אליהם. על כמה הוא מחכה שיבואו אליו בלי שהוא יצטרך למשוך אותם.

ואז חשב על אביו. על אותן עשר דקות קודם השמחה. פתאום ידע מעט יותר מה פירוש אב שמחכה לבן, וידע מעט יותר מה פירוש בן שרוצה לחזור ואינו יודע איך להתחיל. באותו ראש השנה התפלל אחרת. לא מפני שהכל כבר הסתדר. רק מפני שהמילה "אבינו" כבר לא עמדה אצלו כל כך רחוק.

עברו חדשים. לא נעשה פתאום קשר של כל יום. היו עדיין מקומות סגורים. אבל מדי פעם התקשר יעקב לאביו בלי סיבה מיוחדת. פעם נכנס אליו לכמה דקות. פעם שאל אותו דבר קטן. הוא התחיל לגלות שאפשר לקבל מאביו בלי למסור לו את כל עצמו, ואפשר לא להסכים אתו בלי לברוח ממנו.

לאחר זמן עמד יעקב בבית הכנסת ושמע את הקריאה: "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך". הוא שמע את הפסוק הרבה פעמים בחייו, אבל הפעם חשב שהוא מבין בו משהו בפשטות. לא ידע להסביר את זה בדרשה. רק הרגיש.

אדם אינו מתחיל מעצמו. יש מי שהיה לפניו. ממנו קיבל חיים. ממנו יצא. אחר כך הוא עצמו נעשה אב, וממנו יוצאים חיים הלאה. אביו, הוא, הבנים שלו. קו אחד. ופתאום הרגיש שכל השנים היה הקו הזה אצלו קצת שבור באמצע. לא מפני שלא חי, אלא מפני שכדי לחיות את חייו חשב שהוא מוכרח להתרחק מן המקום שממנו בא.

עכשיו התחיל להבין שאפשר אחרת. אפשר לקבל חיים מאביו, ולהמשיך להיות הוא. אפשר להיות בן, ולהיות אב. אפשר להיות קרוב, בלי לחזור להיות ילד. ולראשונה קיבל אצלו "למען יאריכון ימיך" טעם פשוט מאוד: כשהחיים אינם נעצרים אצלך, כשהדרך מאבך אליך, וממך אל בניך, נשארת פתוחה, הימים מקבלים המשך.